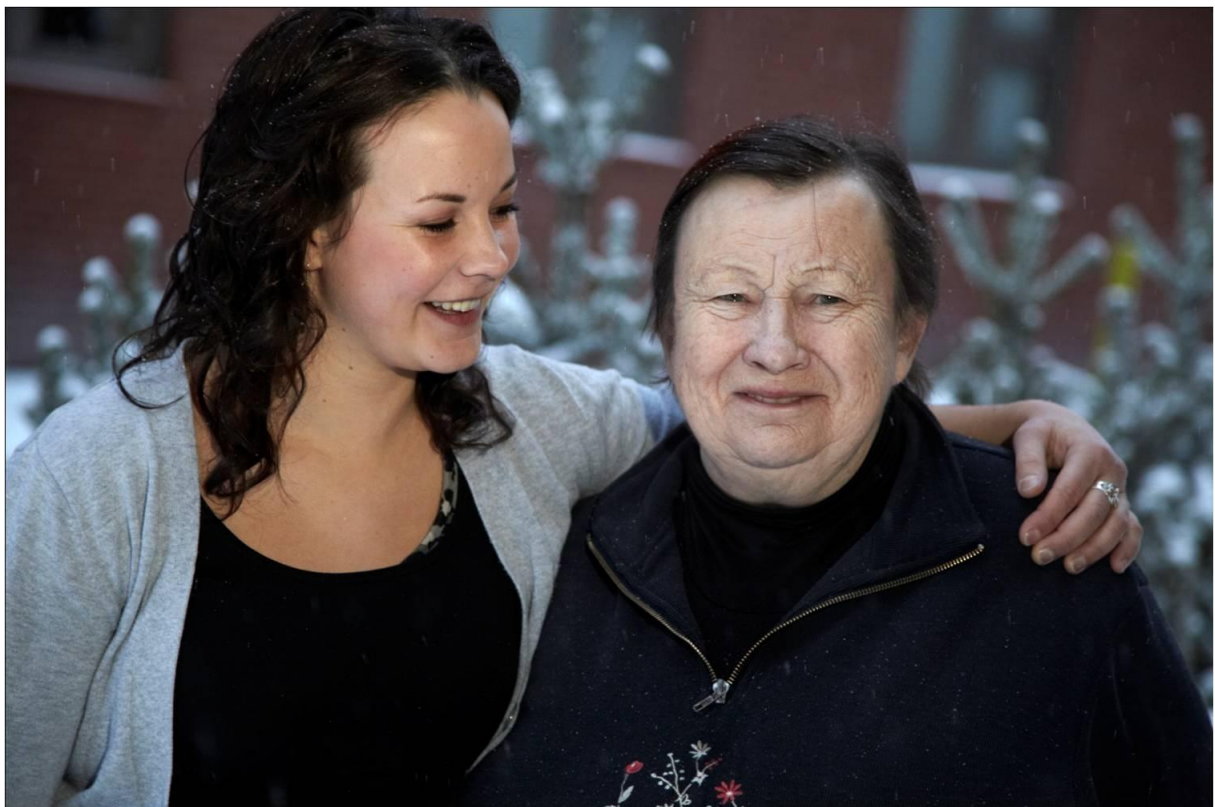

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

LÄGESRAPPORT

De samiska språken i Sverige 2011

© Samiskt språkcentrum, Sametinget i Sverige 2012

Omslagsbild: Evelina Olofsson och Gunilla Eriksson fotograferad av Marie Birkl

Innehåll

Inledning.....	4
Indikatorer och statistik.....	5
Språkteknologi.....	6
Litteratur och läs- och skrivkunnighet.....	8
Mentorskap.....	10
Lokala mötesplatser	11
Regioner	11
Högre utbildning.....	12
Sydsamiska.....	13
Umesamiska.....	13
Lulesamiska.....	14
Nordsamiska.....	14

Inledning

I denna andra lägesrapport om situationen för de samiska språken som Samiskt språkcentrum sammanställt dras slutsatser utifrån årets verksamhet och händelser under 2011. Sametinget redovisar varje år sin verksamhet inom minoritetsuppdraget till arbetsmarknadsdepartementet. Genom verksamheten Sametinget har bedrivit för att uppfylla de mål som satts upp för verksamheten har analyser gjorts av språksituationerna för de samiska språken i Sverige. I tillägg lämnas härmed också en nulägesbeskrivning som fokuserar inte bara på Sametingets verksamhet utan också på hela samhället, både det samiska och det svenska, och skärningspunkten dem emellan. Nulägesbeskrivningen ger en bild av hur situationen ser ut runt om i Sverige för de olika samiska språken.

Rapporten är uppdelad i olika områden som Samiskt språkcentrum berört under året som gått inom ramen för sin verksamhet. I beskrivningarna ingår en bedömning av vilka möjligheter Samiskt språkcentrum har att genomföra förbättringar. I likhet med föregående års lägesrapport är utgångspunkten för de samiska språkanvändarna en trappstegsmodell som finns beskriven i Lägesrapport 2011¹.

Jokkmokk den 1 juni 2012

Peter Sarri

Avdelningschef Språk, Kultur och SIC

Inga Marja Steinfjell

Arbetsledare, Samiskt språkcentrum

¹ Sametinget. Lägesrapport för de samiska språken 2011

Indikatorer och statistik

Sametinget och Samiskt språkcentrum ska årligen i sin åiterrapportering till regeringen ge en rapport där nulägesbeskrivning för samiskan i Sverige finns med. I dagsläget finns inga definierade indikatorer som man rapporterar efter, och det finns behov av att göra en bred nollmätning, för att mäta effekten av insatser lokalt, regionalt och nationellt.

Det har uttryckts behov av att utveckla metoder för att mäta språkkunnighet i befolkningen, att definiera samiska nyckeltal och indikatorer. Erfarenheter från norsk sida där man bedrivit språkstatistik en längre tid, visar att statistiken inte ger svar på vilka faktorer som fungerar som katalysatorer för ökad användning av samiska. En bred grupp forskare och fackkunniga från olika vetenskapsgrenar inviteras till ett arbetsseminarium för att diskutera möjliga indikatorer som visar på en ökad eller minskad användning av samiska offentligt och på individnivå. Därefter etableras en arbetsgrupp som utarbetar ett förslag på indikatorer och mätningmetoder.

När det gäller nulägesbeskrivningen har Samiskt språkcentrum en ambition att på ett bättre sätt mäta den faktiska utvecklingen inom den samiska språkgruppen. Revitalisering är först och främst kopplat till att fler börja tala språken och att antalet domäner språken används i ökar. Indikatorerna bör knytas till UNESCO:s expertkommittés² kriterier för graden av hot ett språk står inför (se 2011 års lägesrapport). En stor grupp som kan utgöra en ökning till antalet talare är den grupp människor som inte talar samiska, men som har en uttryckt önskan om att göra det. En ytterligare grupp är de som inte direkt säger sig ha ambitionen att lära sig samiska, men som har släktingar eller förfäder som har talat eller talar samiska och som därigenom kan förväntas få ett intresse av att börja tala språket. Dessa grupper får antas vara talrika i jämförelse med dem som faktiskt talar samiska och benämns potentiella talare. Inom nuvarande budget är det svårt att systematiskt kunna arbeta med att utveckla avsevärt bättre metoder än dem som står till buds idag. Det är emellertid Samiskt språkcentrums ambition att kunna göra det och därför undersöker man nu möjligheten till fler indikatorer som kan mäta samhällsutvecklingen språkligt sett samt hur man undersöker absolut antal talare och antalet potentiella talare i olika områden. Vi vänder oss till forskare och andra som behandlat samisk statistik eller talarstatistik för att skapa en bild av vad Sametinget kan göra för att förbättra detta. En rapport om ämnet kommer hösten 2012.

Utifrån detta resonemang kan de samiska språkägarna delas upp i sex grupper istället för i fyra grupper, som var fallet i 2011 års lägesbeskrivning.

² UNESCO Intangible Cultural Heritage Unit's Ad Hoc Expert Group on Endangered Languages, UNESCO Document

Språkteknologi

Samiskt språkcentrum har arbetat tillsammans med Aajege och Giellatekno för att anpassa vissa pedagogiska verktyg för svenskt bruk (Oahpa), som har sin grund i den samiska språkteknologi som Divvunprojektet utvecklat. Därför finns idag Oahpa också på svenska. Sametinget och Samiskt språkcentrum har dock inte resurser för att driva den språkteknologiska utvecklingen av samiska språk framåt i Sverige. Det är därför viktigt för Sametinget att ett samiskt språkteknologiskt centrum inrättas vid något av universiteten i Sverige, och som sedan kan samarbeta med Tromsø Universitet. Inte minst för att bygga upp en bas för framtida forskning om samiska, vilket kommer vara viktigt bland annat för att ha en välfungerande lärarutbildning och undervisning för minoritetsspråk i framtiden.

Samiskt språkcentrum har dessutom kontaktats av en specialpedagogisk enhet i Västerbotten som har intresse av en samisk talsyntes. Talsynteserna har blivit mycket bra och användbara både som stöd för det egna skrivandet och som läshjälp. Talsynteser finns på nästan alla språk, dock inte på ett minoritetsspråk som samiska. Något som kan vara till hjälp för till exempel nybörjare som läser språk via distans, och har långt till lärare. Det finns stora möjligheter både för samiska språkets utveckling och dess bevarande med en samisk talsyntes. Dessutom behöver undervisningen i samiska i våra skolor utvecklas och moderniseras. Det kan man göra bland annat genom att få möjlighet att använda pedagogisk programvara med talsyntesstöd. Det här är dock en åtgärd som kräver långsiktigt tänkande.

Samiskt språkcentrum ser positivt på de åtgärder för samiskan som Språkrådet i sin rapport *Infrastruktur för språken i Sverige – Förslag till nationell språkinfrastruktur för det digitala samhället* föreslår och hoppas att de tas i beaktande för att så snart som möjligt bli verklighet.

Under den lulesamiska språkkonferensen som genomfördes under februari månad 2012 i Jokkmokk uttalades ett behov av digitala språkverktyg på de olika samiska språken. Ett ytterligare område som skulle behöva utvecklas och som ligger nära språkteknologin är applikationer till smarta telefoner på minoritetsspråk. Samiskt språkcentrum har ett intresse av att detta utvecklas och har till exempel i samarbete med Samiskt informationscentrum deltagit i utvecklingen av en språkapplikation. Sametinget har dock inte idag den tekniska kompetensen eller ekonomiska ramarna för att aktivt kunna arbeta med detta. Insatser av andra aktörer på detta område skulle gagna samtliga grupper av språkägare.

Utbildningssituationen - svaga svenska utbildningsmodeller

Samiskt språkcentrum har under året stärkts i sin uppfattning att en reform av skolsystemet behövs för att kunna driva en revitalisering. Fortfarande bygger den samiska revitaliseringen mestadels på ideella krafter och skolan är inte den kraft den borde vara i en revitaliseringsprocess. Utbildning berör alla språkägare. Dock har initiativ tagits för en

förändring. Sametingets politiska organ har påbörjat arbetet med en utbildningspolitisk plan. Dessutom har Högskoleverket lämnat rapporten *Läraryförsörjningen för de nationella minoriteterna – hur kan den tryggas?*³ där man understryker vikten av att etablera en fungerande lärarutbildning för bland annat samiska.

Den insats som är mest nödvändig att snarast införa i Sverige är att utreda och starta upp skolverksamhet där man använder starka tvåspråkiga modeller (som till exempel språkbadsmetoden) i motsats till de svaga modeller man uteslutande använder idag. Det är en åtgärd som behöver prioriteras. De starka modellerna karakteriseras av att både minoritetsspråk och majoritetsspråk är undervisningsspråk, medan de svaga karakteriseras av att minoritetsspråket endast är ett skolämne.⁴ I Sverige används idag uteslutande svaga modeller.

Inom ramen för Samiskt språkcentrums verksamhet förs många samtal med barn, ungdomar och föräldrar och alla är rörande överens om vikten av en fungerande skolgång med starka modeller för tvåspråkighet. En frustration finns över att barnen oftast bara får en veckotimme samiska, om de överhuvudtaget får läsa samiska. Ett typiskt fenomen som tillhör de svaga modellerna för tvåspråkighet i undervisningen.

Samiskt språkcentrum får många frågor som rör läraryförsörjning och utbildning, men kan tyvärr inte hjälpa till i den grad man skulle vilja. Det visar att det verkar finnas ett behov av resurser som aktivt arbetar med att hjälpa skolor, föräldrar och elever med allt ifrån att hitta en lämplig lärare och stödjande lärare med tillgång till läromedel, till att hjälpa föräldrar att driva igenom sin rätt på skolor som är motvilliga till att ge eleverna den utbildning de har laglig rätt till. Specifika resurser behövs för att samordna läromedel med Sameskolstyrelsens medverkan. Även Sameskolstyrelsen har gett uttryck för en önskan om stöd vad gäller flerspråkighetsmetodik och didaktik rörande de specifika språken. Samisk språkutveckling bland barn är lite forskat på. I synnerhet gäller detta lule- och nordsamiska. Vad gäller nordsamiska har det kommit några studier på ämnet de senaste åren, men forskningen har inte nått skolorna.

³ <http://tinyurl.com/d6ztnux>

⁴ Thomas, W. P. & Collier, V. (2002). A national study of school effectiveness for language minority students' long-term academic achievement. Final Report: Project 1.1. University of California, Santa Cruz: Center for Research, Education, Diversity and Excellence.

Litteratur och läs- och skrivkunnighet

Litteratur är en viktig del av kulturen och språket. Vad gäller det samiska språket så ges det ut väldigt få böcker i Sverige. Det råder en stor brist på samisk skönlitteratur, facklitteratur, läromedel och så vidare. Det behövs en allmän satsning för att få fram litteratur på alla samiska varieteter för alla nivåer. Annars finns det en risk att den enda litteratur som finns är läromedel samt olika myndighetsdokument. Det är enormt viktigt att det även finns litteratur som främjar nöjesläsning. Det är bland annat nöjesläsningen som främjar språkinläringen och språkutvecklingen. Tyvärr syns liksom föregående är liten aktivitet på detta område och därför tillgodoses inte behovet av läsning för samerna i Sverige idag.

Sametingets kulturråds stöd till projekt för 2011 har endast gått till svenskspråkiga publikationer. Från Samernas bibliotek kommer uppgiften att fyra publikationer kommit ut i Sverige på samiska. Endast en av dem är på över 50 sidor. Situationen är under all kritik. På det hela taget handlar det om demokrati. Om ett språk har samma värde och ska ha samma ställning som ett majoritetsspråk måste man känna att språket fyller en funktion och är nödvändigt för att klara vardagen. Att finnas på prestigefyllda domäner är viktigt för ett språks status.

Vid sidan om den skriftliga litteraturen är det också nödvändigt och möjligt att lyfta den muntliga samiska litteraturen. Samiskt språkcentrum arbetar med att lyfta fram den muntliga traditionen som dokumenterats i inspelningar av den generation som inte längre finns bland oss, men som hade språket väldigt starkt.

Den text som produceras på samiska idag (främst på de mindre samiska språken) är i de allra flesta fall översättningar från ett majoritetsspråk. Ett exempel som stödjer detta påstående är det arbete som har gjorts med att samla in sydsamiska texter och bygga upp en korpus, det vill säga en stor samling av text för forskningsändamål (arbetet görs på Giellatekno vid Universitetet i Tromsø). Korpusen är inte fullständig, men speglar ändå väl det totala utbudet av sydsamisk text (det vill säga text från både Sverige och Norge). Den korpus man lyckats samla in består av för nordsamiska 18 085 162 ord, för lulesamiska 618 249 ord och för sydsamiska 349 908 ord. Av det nordsamiska materialet är 27 % översatt text. För de lule- och sydsamiska samlingarna vet man inte ännu med säkerhet hur stor andelen översatta texter är, men en rimlig bedömning är att de utgör minst 60 %, troligen ännu mer. Översatt information utgör en alltför stor del av de lule- och sydsamiska samlingarna och möter inte det behov som finns. Värt att notera är att samlingarna inte består av all text som finns tillgängliga för nord-, lule- och sydsamiska utan av det man lyckats samla in. Det ger dock en bild av hur sammansättningen ser ut.

Läs- och skrivkunnigheten är en central del i en revitaliseringsprocess. I den svenska delen av Sápmi är det dock illa ställt med läs- och skrivkunnigheten hos samerna. Det gäller

samtliga varieteter av samiska. Stödet till alfabetisering som Sametinget betalar ut pekar årligen på behovet av att främja läs- och skrivkunnigheten. Effekten av dessa insatser är inte utvärderad.

Webbresursen Ethnologue⁵, som ägs av SIL International (Summer Institute of Linguistics, Inc) anger siffror för många av världens mindre språk, också för samiskan i Sverige. De fakta som anges för samiska stämmer överens med den hotbild som finns för de samiska språken. För syd- och lulesamiska är läs- och skrivkunnigheten mellan 1 % och 5 % hos förstaspråkstalare och mellan 75 % och 100 % för andraspråkstalare. För nordsamiska är läs- och skrivkunnigheten för modersmålstalare lik den för syd- och lulesamiskan, men hos förstaspråkstalare anges den lite högre siffran 10 % till 30 %. Situationen är således inte bra för något av de samiska språken.

Språkspärrar

I Norge har man vid språkcentrumet Isak Saba i Unjárga/Nesseby utvecklat en metod för att få passiva talare att våga tala samiska. Man noterade att människor med samisk bakgrund kunde gå kurs efter kurs i samiska och ändå inte börja tala språket. Samtidigt såg man att personer med icke-samisk identitet började tala samiska efter en kurs. Man insåg att orsaken måste vara djupare än att bara handla om språkkunskap och att det måste ligga psykologiska orsaker bakom. Man fann att för många passiva modersmålstalare fanns en så kallad språkspärr. För att bryta denna utarbetades en KBT-metod.

Under 2011 har Samiskt språkcentrum startat upp ett eget projekt i samarbete med Jane Juuso vid språkcentret i Nesseby och anpassat den KBT-metod man använt där för att bryta språkspärrarna till de förhållanden som råder på i det sydsamiska området. Målgruppen för denna insats är grupp 3 (passiva talare). Projektet har nu pågått ett tag och man börjar få preliminära resultat. Det har visat sig att metoden går att använda också på sydsamiskt område. Under projekttiden har det framkommit att även grupp 4 och 2 berörs av de passiva talarnas ändrade beteende. Ett tydligt resultat av Språkcentrums arbete med språkspärrsprojektet är insikten om vikten av att bo på en plats där man satsar på lokala aktiviteter som ska stärka språket. Ett exempel är Krokoms kommun som under året har lagt en del energi på att skapa mötesplatser där språket får brukas. Det är stimulerande för de deltagare i kursen som bor i den kommunen. I ett område som till exempel Dorotea kommun, där inga språkarenor finns, är metoden vanskeligare att använda. Därför är det av yttersta vikt att förvaltningskommunerna gör sitt för att skapa dessa arenor där de enskilda kan arbeta med sin personliga språkutveckling.

Idag deltar endast enskilda individer i språkspärrkurserna. Det har visat sig att det finns ett

⁵ <http://www.ethnologue.com/web.asp>

behov att utveckla verksamheten med språkspärrar till att omfatta hela familjer. Stöd inom familjen behövs för att orka driva sin inlärningsprocess vidare. Därför är det önskvärt att bredda perspektivet och arbete med hela familjer och inte bara med enskilda.

Revitaliseringens effekter

Genom till exempel språkspärrsprojektet har Samiskt språkcentrum upptäckt att det finns en grupp människor som man inte når genom metodutvecklingsprojekten, främst eftersom verksamheten är riktad till den enskilde som vill ta tillbaka sitt språk. Också inom mentorprogrammet har det framkommit att det kan uppstå slitningar inom familjer när en medlem tar sig an uppgiften att börja prata mer samiska, vilket den inte gjort tidigare. Om inte de övriga familjemedlemmarna engagerar sig i arbetet med revitalisering kan det lätt bli så att de motsätter sig hela projektet eftersom det innebär en förändring i deras vardag. I gruppen av människor som man inte når genom metodutvecklingsprojekten finns människor som upplever sig som offer för omständigheter runt sig och ser det som en omöjlighet att få tillbaka sitt språk. Inom de leden finns mycket bitterhet och tyvärr utgör de en motriktad kraft mot revitalisering.

Genom Samiskt språkcentrums utåtriktade arbete kan man nå dessa människor, arbeta för förändrade attityder samt höja språkets status. Det kan ske genom samhällsdebatterande verksamhet och genom den uppmärksamhet Samiskt språkcentrums arbete får i media.

Mentorskap

En svårighet vid språkinläring är tillräckliga möjligheter att utveckla sitt muntliga språk. Samiskt språkcentrum bedriver även ett mentorprogram. Det innebär att en person som är i en process att lära sig språket erbjuds en språkmentor som ett komplement till den traditionella språkutbildningen. Av de mentorer som engagerats är de flesta över 60 år. Gemensamt för alla mentorer är att de har samiska som modersmål. Mentorn har kanske tidigare inte själv sett ett värde med sitt språk och inte aktivt använt det i sin vardag. Genom mentorprogrammet lyfts både lärlingen och mentorn i sin språkidentitet och användning av samiska. Mentorn och lärlingen träffas för aktiviteter med fokus att tala samiska.

Behovet av muntliga språkarenor är akut i alla samiska områden. Liknande program har genomförts bland urfolk i Kalifornien med lyckade resultat. Många av deltagarna där har blivit aktiva talare och är själva viktiga språkmentorer för andra. Mentorprogrammet aktualiserar de äldres behov av att deras kunskaper ska uppmärksammas. Det har också visat sig att de äldre mentorerna är väldigt märkta av sina erfarenheter från nomadskolan. De har blivit kränkta och fräntagna sitt modersmål. Många av dem uttrycker en sorg över att de inte kan läsa och skriva. Det är tydligt vilka djupa spår dessa erfarenheter satt i dessa människor som det aldrig riktigt gjorts upp med. Det är en omställning att på ålderns höst få

omvärdera sitt språk och bli uppmanad av det allmänna att aktivt använda sitt språk igen. Mentorprogrammet blir för de äldre som är med i det något av det erkännande de aldrig fått.

Något som redan är känt, och som tydligt framkommer i mentorprogrammet, är att äldre har mycket att bidra med när det gäller revitalisering. De grupper mentorsprogrammet riktar sig till är grupperna fem (mentorena) och tre (lärlingarna).

Mentorprogrammet har också fått gått genomslag hos andra aktörer. Redan efter ungefär ett år har intressenter som till exempel Aajege i Röros, Norge och Høyskolen i Nord Trøndelag och SSR (Svenska samernas riksförbund) hört av sig. Samiskt språkcentrum kommer naturligtvis att vara dem behjälpliga samt söka ytterligare samarbetspartners som kan arbeta med att driva mentorsprogram lokalt. Det är behov av att utveckla metoden, och testa över en längre period. Ökade medel till metodutveckling kommer att behövas i den närmaste framtiden, även för att ta i bruk kunskapen i andra samiska språkområden.

Lokala språkcentra

Språkcentrums existens och arbete ifrågasätts ibland av andra samer eftersom det ligger i det sydsamiska området. Då bortser man från dess status som nationellt centrum. Ofta uttrycks ett behov av liknande satsningar på andra platser. Det man egentligen efterfrågar är centrum som kan arbeta lokalt med revitalisering och språkvård. I till exempel Norge finns flera sådana centrum i kommunal regi på olika platser i landet.

Samiskt språkcentrum har också ett intresse av att mer lokalt inriktade språkcentrum inrättas, centrum som kan fortsätta tillämpa de metoder som Samiskt språkcentrum utvecklar. Kiruna och Gällivare kommuner driver en gemensam förstudie för att se över möjligheterna för att etablera ett sådant centrum. Initiativet anses som mycket positivt, då flera minoritetsspråk är representerade i kommunerna.

Lokala mötesplatser

Lokala mötesplatser är betydelsefulla i all språklig revitalisering. I synnerhet är de viktiga för att aktivera de äldre att tala igen. Även ungdomar behöver trygga mötesplatser. Samiskt språkcentrum har tillsammans med Gaaltije - sydsamiskt kulturcentrum, Östersunds kommun, Filmpool Jämtland och Länskulturen under året tagit initiativ till att bidra med mötesplatser för unga samer. På detta område har förvaltningskommunerna ett stort ansvar.

Regioner

I dagsläget har landsting, kommuner och länsstyrelser inom det samiska förvaltningsområdet ett ansvar att främja det samiska samhället. Nya konstellationer såsom regionförbund, som är samarbete mellan kommuner och landsting för att utveckla regioner, har bildats. I det strategiska utvecklingsarbetet konstaterar Samiskt språkcentrum att det

samiska perspektivet ofta saknas. Här finns stora möjligheter för att strategiskt och långsiktigt arbeta med språkutveckling.

Högre utbildning

På grund av den bristfälliga modersmålsundervisningen eller bristen på undervisning för att lärare saknas, är det många samer som söker sig till högre studier i samiska. Det gäller i synnerhet sydsamiska, som i vissa år har varit Umeå universitets *största* språkstudium. Majoriteten av dagens sydsamiska talare har lärt sig språket som vuxna och blir därmed andraspråkstalare. Antalet studenter beror på antal studier. Toppåret 2009/2010 var det flera kurser än normalt. Normalt är det två kurser på olika nivåer årligen.

Vad gäller lulesamiska finns det stor anledning att vara *mycket* orolig. Det är få som läser lulesamiska, jämfört med de andra varieteterna (siffror från Högskolan i Bodö gällande svenska studenter fattas).

Nordsamiska studeras av många svenska samer på Sámi Allaskuvla/Samisk høgskole i Kautokeino, Norge. Under många år har fler studenter från Sverige studerat på Sámi Allaskuvla/Samisk høgskole än på Umeå Universitet. Detta är positivt *om* studenterna återvänder till Sverige. I många fall gör de det inte, eftersom det är stor brist på samisk kompetens även på norsk sida.

	Sydsamiska	Umesamiska	Lulesamiska	Nordsamiska	Avancerad
2007/2008	54	**	24	25 (18)	*
2008/2009	60	**	11	47 (26)	*
2009/2010	79	**	**	77 (26)	*
2010/2011	28	**	16	44 (15)	*
2011/2012	28	34	16	29 (18)	7

*Uppgifter fattas

**Inga studier gällande år

I parantes nämns antalet studerande på Samisk Høgskole. Nivå är olika, men samiska är antingen ämne eller ämne inom utbildningsprogram. All undervisning sker på nordsamiska. Behörighet i nordsamiska krävs för att få studera.

Sammanfattning av situationen för de samiska språken

Sydsamiska

Från 2008 till 2010 har ett EU-projekt som heter *Saemesth dle!* drivits av Sameskolstyrelsen och Fylkesmannen i Nordland i Norge. Målet var att ha fullständigt språkbad för skolelever i grundskolan årskurs 5 till 9. Projektet tog slut 2010 och utvärderingen är inte klar, men det står klart att projektet har haft stor betydelse för elevernas motivation och lärarnas kompetens. Ett initiativ som detta behöver stöd för att inte verksamheten ska upphöra. Många av eleverna som deltar är ensammar på sin lokala skola. Språkbadet är en plattform att stå på tillsammans som är viktig för dem i framtiden. Att öka samiskans användning är ett mål som Sametingets plenum har beslutat för det samiska språkarbetet. Ledning och styrorgan måste vara i framkant vad gäller språkanvändande. I samband med det sydsamiska språknätverkets möte i Röros, uppmanades alla hålla sina presentationer på sydsamiska. Det resulterade i att åtta av tio föreläsare höll sina föreläsningar på samiska. För sex av dessa var det första gången man talade sydsamiska offentligt, vilket var ett steg framåt för det sydsamiska språket. En förutsättning för detta var att tolkning fanns.

Umesamiska

Situationen för umesamiskan är fortfarande mycket kritisk. Det revitaliserande arbete som görs av föreningen *Álgguogáhtie – umesamer i samverkan* ger resultat. Många engagerar sig i att återta sitt språk och medvetenheten kring detta ökar. En sommarkurs i praktisk umesamiska 7,5 studiepoäng hade 34 studenter. Även i förvaltningskommunerna inom det umesamiska området sker det positiva saker. Exempel på detta är arbete som görs i förskolorna i Gávts (Ammarnäs) inom Sorsele kommun.

En masteruppsats skriven om renskötseltermerna i Ammarnäs-området, där man har gjort jämförande studier mellan nord- och umesamiska i tre generationer, visar i den umesamiska traditionen inte stora variationer i kunskapen mellan generationerna: De kan lika mycket (eller lite) samiska termer i alla tre generationer. Språkbytet har alltså skett tidigare för sydsamer än för nordsamer i Ammarnäs-området. Den äldsta generationen nordsamer har ett starkt och smidigt språk, medan den mellersta gruppen nästan enbart använder svenska ord för renskötseltermerna när de beskriver korten (2011:70 Skum).⁶

⁶ Skum, Marja (2011) *Giellamolsun sámi boazodoaloservodagas, Sámi allaskuvla – Sámi university college*

Lulesamiska

Som redan nämnts är situationen för lulesamiska kritisk. I februari 2012 arrangerades en lulesamisk språkonferens i Jokkmokk med ca 90 deltagare från Sverige och Norge. Samernas utbildningscentrum var värd och Samiskt språkcentrum medarrangör. Konferensens tema var forskning, vitalisering och utbildning/lärande. Deltagarna uttryckte glädje att samlas för att utveckla det lulesamiska språket, men en djup oro över situationen på i synnerhet den svenska sidan av det lulesamiska området. Konferensen gjorde även ett uttalande som markerade behov av riktade insatser och språkprojekt över den svensk-norska gränsen och återkommande mötesplatser.

Det har även framkommit indikationer på att även om man skapat en helt lulesamiskspråkig avdelning på förskolan i Jokkmokk, så lyckas man inte att få barnen funktionellt tvåspråkiga så som man lyckats på den motsvarande nordsamiska avdelningen. Lulesamer utanför sitt traditionella bosättningsområde söker inte i lika hög grad modersmålsundervisning som nord- och sydsamer. Överlag är det stor anledning att vara orolig för den lulesamiska språkutvecklingen.

Nordsamiska

Den nordsamiska situationen i Sverige skiljer sig till viss del från de andra språkens. Till att börja med finns en starkare litterär tradition (till exempel baserat på siffrorna från Giellatekno). Det finns samiskspråkiga tidningar, samt radio och TV som sänder dagligen på språket. Nordsamiskan har i Sverige dock en ställning som väldigt mycket liknar den för sydsamiska och lulesamiska. Man är lika påverkad av att man i Sverige inte använder starka modeller för tvåspråkighet inom utbildningsväsendet. De nordsamer som bor utanför det nordsamiska kärnområdet är lika mycket i minoritet som alla andra samer.

Inom universitetsvärlden i Sverige undervisar man i nordsamiska, men studentunderlaget är inte stort i förhållande till den mängd nordsamer som finns. Det är fler som studerat sydsamiska vid Umeå universitet är nordsamiska under de senaste fem åren. Som tidigare nämnts åker många samiska studenter från Sverige till Sámi Allaskuvla/Samisk høgskole i Kautokeino för att studera nordsamiska och leva i en nordsamisk språkmiljö.

Nordsamiska används inte i så stor grad i det offentliga, som förväntats. Många säger sig inte ha ordförråd att tala om vuxna ämnen (har inte åldersadekvat språk, språkdomäner saknas). Det ser man även inom samepolitiken, där nordsamisktalande politiker väljer att tala svenska i talarstolen. Även här är utbildningsmodellen en orsak. Andelen samiska i undervisningen sjunker ju högre elever kommer i grundskolan, vilket inte ger barnen ett åldersadekvat språk.